

VILNIUS UNIVERSITY
LITHUANIAN SOCIAL RESEARCH CENTRE

LIUBOV KOTOVA

THE PRIVATIZATION OF SOCIAL WORK SERVICES

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Sociology (05 S)

Vilnius, 2013

The dissertation was prepared at Vilnius University, 2007-2012.

Dissertation supervisor:

Prof. dr. Laimutė Žalimienė (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

The dissertation will be defended at Vilnius University Council of Sociology Science Trend:

Chairman:

Prof. habil. dr. Romas Lazutka (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Members:

Doc. dr. Rasa Naujanienė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Prof. dr. Boguslavas Gruževskis (Lithuanian Social Research Centre, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Prof. habil. dr. Gediminas Merkys (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Opponents:

Doc. dr. Daiva Skučienė (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Prof. dr. Arvydas Guogis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S).

The dissertation will be defended at a public hearing by the Council of Sociology Science Trend on the 15-th of February 2013 at 2 p.m. at the Vilnius University Faculty of Philosophy Conference Hall (room 201A).

Address: Universiteto Str. 9/1, 01513 Vilnius, Lithuania.

Phone: +370 5 2667606, Fax: +370 5 2667600, E-mail: fsf@fsf.vu.lt

The summary of the dissertation was submitted on the 12-th of January 2013.

The dissertation is available at the libraries of Vilnius University and Lithuanian Social Research Centre.

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS

LIUBOV KOTOVA

SOCIALINIO DARBO PASLAUGŲ PRIVATIZAVIMAS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, sociologija (05 S)

Vilnius, 2013

Disertacija rengta 2007-2012 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas:

Prof. dr. Laimutė Žalimienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Sociologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. habil. dr. Romas Lazutka (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Nariai:

Doc. dr. Rasa Naujanienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Prof. dr. Boguslavas Gruževskis (Lietuvos socialinių tyrimų centras, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Prof. habil. dr. Gediminas Merkys (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Oponentai:

Doc. dr. Daiva Skučienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Prof. dr. Arvydas Guogis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S).

Disertacija bus ginama viešame Sociologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2013 m. vasario mėn. 15 d. 14 val. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto konferencijos salėje (201a.).

Adresas: Universiteto g. 9/1, 01513, Vilnius, Lietuva.

Tel.: +370 5 2667606, fax: +370 5 2667600, el. pastas: fsf@fsf.vu.lt

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2013 m. sausio mėn. 12 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto ir Lietuvos socialinių tyrimų centro bibliotekose.

INTRODUCTION

Significance and scientific novelty of the dissertation

In this dissertation the privatization of social work services was analysed using actor and new-institutionalism theories. The purpose of the dissertation is to detect the origins and conception, factors and results, as well as development of social work services in the context of privatization in Lithuania.

There is still a study gap of the privatization of social work services in Lithuania, as the development of the system of social work services in Lithuania has been started only since 1990 (Žalimienė, 2003, 2006; Žalimienė, Rimšaitė, 2007; Žalimienė, Lazutka, 2009). Though there are some researches which analyse some aspects of the privatization of social work services in Lithuania. As an example, in 2003 there was developed the way to finance social work services directly (to purchase them) (Lazutka, Žalimienė, Andrejeva, 2003). Also there was developed the method to analyse and evaluate possibilities to pay for some social work services by using not only client payments, but also using other capital of client or his family (Lazutka, Žalimienė, 2003). The significance and purpose of this dissertation is to fill this lack and to analyse systemically the privatization of social work services as well as its' factors in Lithuania.

The novelty of the dissertation is the analysis of the privatization of social work services, which still hasn't been systemically analyzed in Lithuania. The research combined analysis of different aspects of privatization evaluating its state, factors and results in Lithuania. Quantitative and qualitative research strategies helped to detect the privatization of social work services in Lithuania more precisely. Also the privatization of social work services was analysed using actor and new-institutionalism theories in the context of political actors' power.

Dissertation objective and tasks

Dissertation objective is to analyse the privatization of social work services in social work services practise in Lithuania.

Tasks

1. To detect the origins and conception of the privatization of social work services.
2. To detect the factors of the privatization of social work services.
3. To detect the results of the privatization of social work services.
4. To detect the development perspectives of the privatization of social work services in Lithuania.

Statements defended in the dissertation

1. Although there are prerequisites of the privatization of social work services in Lithuanian law, the privatization of social work services in municipalities is being developed in different ways.
2. It is possible to observe the privatization of social work services in economical as well as in political way in Lithuania.
3. The development of privatization of social work services in Lithuania depends on the finance structure chosen and supported by social work services administrators in municipalities and political actors.
4. Because of low social work services privatization extent it is difficult yet to evaluate the effect of privatization on social work in Lithuania.

Methodology and research methods

The analysis of the privatization of social work services in Lithuania combined quantitative and qualitative research strategies.

Quantitative research strategy helped to analyse percentage distribution of political (left, centre, right) parties in the municipalities' councils, social work services financing indicators in municipalities as well as social work services provision indicators in municipalities.

The purpose of quantitative research strategy is to analyse social work services financing and provision indicators as well as their factors.

Therefore were applied such *statistical methods*:

- Descriptive statistics – means, frequencies and other,
- Bivariate Correlations,
- Linear Regression,
- K-Means Cluster Analysis.

Qualitative research combined two strategies – content analysis and interview.

The purpose of *content analysis* is to detect prerequisites of the privatization of social work services in Lithuanian law – development of quasi-market with different ways and sources to finance social work services, different quasi-market organizations (public sector organizations, NGO's, private organizations) and development of social work services quality system.

The purpose of *interview* is to detect the conception of the privatization of social work services and its factors, preferences to the ways of financing social work services, NGO's, private organizations' and direct payments' development perspectives as well as the results of the privatization to social work profession in the viewpoint of social work services administrators.

12 semi-structured interviews were made: 11 heads or their assistant managers of social work departments in municipalities and 1 advisor of social affairs in Association of Local Authorities in Lithuania were interviewed. Interviews took 30-90 minutes and were analysed using conceptions of expert interview analysis.

Structure of the dissertation

The first part of the dissertation provides the analysis of the conceptions of the privatization of social work services and its factors in the frame of actor and new-institutionalism theories.

Then, there is the analysis of results of the privatization of social work services – quasi-market of social work services, public management, economical approach and changes which follow to social work client. Possibilities to provide social work services by public and private sectors organizations are discussed as well as questions: who ‘gets’ and who ‘loses’ after the privatization of social work services, whether the privatization of social work services is the right way to organize social work.

Then, prerequisites of the research, methodology and research methods are presented.

Next, the research results are provided: the condition, factors and results of the privatization of social work services in Lithuania, political actors and their power distribution, prerequisites of the privatization of social work services in Lithuanian law, the analysis of social work services privatization indicators in municipalities and the state; the analysis of financing structure of social work services and its factors in municipalities, perspectives of social work services’ development in Lithuania.

At the end of the dissertation there are conclusions and recommendations.

CONCLUSIONS

Conclusions founded on the *analysis of academic literature*:

1. The economical meaning of privatization is a sale of public goods or possession transfer to private sector, public sector and collective possession transfer to private possession, when the holder is a private person(s) or a private organization, complete or partial possession of organization transfer from public possession to private possession, separation and sale of public goods.

2. The political meaning of privatization is public sector responsibilities concerned with service provision transfer to private sector. In regard to privatization of social work services, public sector remains responsible for service regulation, organization and financing, but service provide NGO's, private organizations and informal sector, including family and community.

3. Factors of the privatization of social work services. According to the actor and new-institutionalism theories the privatization of public services is related to the relation between power of actors representing market weak groups in society and development of welfare state. Political actors seek to fix the line between the public sector and market that way, which helps to maximise their electors' interests and all of them operate in the institutional context. The privatization of social work services is related to the decisions made by public sector actors, political power distribution. Therefore, privatization may be analysed in the context of public sector actors' power distribution and its reflection in the acts of law.

4. The results of the privatization of social work services in western countries. The market of social work services has developed; the public provision of social work services has decreased; decentralization has taken place; new responsibilities in social work profession have occurred; methods and procedures of management which are typical in private sector (new public management) occurred in social work service; changes in the state law were made with the purpose to enhance private sector social work services provision; the separation of financing and service provision was made; the institute attitude towards citizen has been changed from service receiver towards client-purchaser-consumer; social work old culture transformation towards new one has taken place.

Conclusions founded on the **research results**:

5. There were detected prerequisites of the privatization in Lithuanian law: different ways and sources to finance social work services quasi-market organizations have been fixed; social work services quasi-market organizations (public sector organizations, NGO's, private organizations) and their functions have been defined; social work services quality system has been developed.

6. There were detected economical aspects of the privatization of social work services: the reorganization of public sector organizations to private sector organizations (NGO's, private organizations) or partial reorganization of public sector organizations, remaining co-holders with private sector organizations (NGO's, private organizations).
7. There were detected political aspects of the privatization of social work services: political decisions influence the chosen ways to finance services, moving from direct financing and sponsorship to service purchasing and provision of social work services transferring from the public sector to the private.
8. The factors of the privatization of social work services. The provision of social work services by NGO's and private organizations, direct payments and client's payments for services depend on the financing way chosen by social work services administrators in municipalities and political actors.
9. In regard to provision of social work services, the most supported are public sector organizations, NGO's are appreciated as more appropriate to provide social work services than private organizations. In town municipalities NGO's are more supported than in region municipalities.
10. In regard to financing of social work services, the most supported by municipalities is direct financing of public sector organizations. Purchasing, as financing way of different status organizations' social work services, is qualified as not appropriate to organize social work services provision. When there is necessity to purchase services, municipalities support more purchasing from NGO's than from private organizations. Well appreciated NGO's practice is being financed by programme financing and NGO's sponsorship. It is believed that NGO's are not financing enough because of shortage of municipality funds and the necessity to finance first of all organizations of municipalities.
11. Direct payments are allowed as a last resort when there is no possibility to provide social work services. The assignation of direct payments in Lithuania has not gained social work services market support and different status organizations' competition stimulating feature, which is typical in other countries, when a client could pay his money to chosen organization.

12. The results of the privatization of social work services to social work profession: on the one hand, different status organizations' competition in service market could develop social work profession in a good way because seeking to attract clients and public sector financing organizations would care about the quality of services and the professionalism of workers. On the other hand, as one of the essential criterion of the service purchasing is service cost, willing to attract public sector financing, organizations could reduce service cost by employing less competent workers that would negatively affect social work profession. It is believed that in market conditions the essential service quality and workers professionalism protecting factors should be common state politics and appropriate service quality as well as observation system development.

13. The development of social work services perspectives: the privatization of social work services in municipalities is developing to a different extent, there is no way to detect clear tendencies. *The main features:*

- In Lithuania, in municipalities financing and provision indicators reflecting the privatization state are similar.

- The extent of service purchase in Lithuania is not expanding and stays the same level.

- The extent of service purchase in municipalities is related to quantity of private organizations, extent of applied EU structural funds and the extent of direct financing of organizations.

- The extent of NGO's sponsorship in Lithuania is at a low level and is decreasing.

- The extent of NGO's sponsorship in municipalities is related to participation of centre parties' actors, the extent of direct financing of services and the extent of applied EU structural funds.

- In Lithuania the quantity of NGO's, private organizations and their workers quantity may increase, if municipalities purchased services more or found other ways to finance the activities of NGO's and private organizations; spent less fund on direct financing of public sector organizations; applied EU structural funds more.

- The use of direct payments in Lithuania is not increasing and stays at a low level.

- Because of insufficient attention that political actors and social work services administrators dedicate to the use of direct payments, it is likely that in the future direct payments will be used at a last resort to provide services when there is no other way to provide them.

- The part of client payments in service financing in Lithuania is increasing.

- The part of client payments in service financing in municipalities is related to the quantity of public sector organizations and NGO's as well as to the extent of direct financing of social work services organizations and the extent of NGO's sponsorship.

- Considering the fact that market mechanisms mean individual responsibility on one's well-being and state purpose to decrease public spending, probably in the future service clients would more and more participate in service cost payment.

References

1. Lazutka R.; Žalimienė L.; Andrejeva L. 2003. *Socialinių paslaugų finansavimo metodika*. Mokslinio tyrimo ataskaita: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>
2. Lazutka R.; Žalimienė L. 2003. *Socialinių paslaugų kaštų padengimo iš asmens (šėimos) turto vertės galimybių analizė ir įvertinimas*. Mokslinis tyrimas: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>
3. Žalimienė L. 2003. *Socialinės paslaugos*. Vilniaus universitetas: Specialiosios psichologijos laboratorija.
4. Žalimienė L. 2006. Nauji iššūkiai socialinių paslaugų plėtrai – mišrios socialinių paslaugų rinkos kūrimas, *STEPP. Socialinė teorija, empirija ir praktika*, 3: 139-148.
5. Žalimienė L., Rimšaitė E. 2007. Nevyriausybinų organizacijų metamorfozės - nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje, *Socialinis darbas. Mokslo darbai*, 6 (1): 83-96.
6. Žalimienė L.; Lazutka R. 2009. Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio, *Pinigų studijos*, 2: 22-36.

SCIENTIFIC PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

•Kotova, Liubov. 2012. Socialinio darbo paslaugų privatizavimo kryptys Lietuvoje: ekspertų požiūris ir vertinimai, *Jaunųjų mokslininkų darbai 3 (36)*: 180-190, Šiaulių universitetas, ISSN 1648-8776.

•Kotova, Liubov. 2012. Socialinio darbo paslaugų privatizavimas gerovės valstybėje: samprata ir modeliai, *STEPP Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika 6*, Vilniaus universiteto leidykla, ISSN 1648-2425.

•Kotova, Liubov. 2009. Vaikai alkoholiu piktnaudžiaujančioje šeimoje: problemos ir pagalbos būdai, *STEPP Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika 5*: 103-117, Vilniaus universiteto leidykla, ISSN 1648-2425.

•Jovaiša, Tomas; Vorobjova, Jūratė; Čepėnaitė, Angelė Danutė; Švedaitė – Sakalauskė, Birutė; Gvaldaitė, Lijana; Kotova, Liubov. 2008. *Socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacijos kėlimo metodiniuose centruose patirtis: metodinė priemonė*. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Vilnius, 79 p., ISBN 978-9955-647-53-9.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Education

2000 – 2004 Bachelor's in Social work, Vilnius University, Lithuania;

2004 – 2006 Master's in Social work, Vilnius University, Lithuania;

2007 – 2012 Doctoral Studies, Vilnius University, Lithuania.

Scholarly interests

Social policy, public administration, social work services.

IVADAS

Darbo aktualumas ir naujumas

Disertaciniame darbe analizuojamas socialinio darbo paslaugų privatizavimas, remiantis veikėjo ir neo-institucionalizmo teorijomis bei jų sanglauda. Disertaciniame darbe siekiama atskleisti socialinio darbo paslaugų privatizavimo ištakas ir sampratą, veiksnius ir pasekmes bei socialinio darbo paslaugų plėtros perspektyvas privatizavimo kontekste Lietuvoje.

Analizuojant fenomeną, svarbu atsakyti į kelis klausimus: kas yra tiriamas fenomenas? Kokius pokyčius jis neša ir kur yra jo ištakos? Manoma, kad socialinio darbo privatizavimas (viešos atsakomybės transformavimas už viešojo sektoriaus ribų į privatų sektorių) neišvengiamai susijęs su gerovės valstybės raida ir šiuo metu vykstančiais gerovės valstybės pokyčiais, o būtent – libertarinių idėjų klestėjimu, laisvos nevaržomos rinkos „kultu“, ekonomikos augimu, dažnai tampančiu svarbesniu už žmonių gerovę, mažėjančiu solidarumu, perskirstymu, ir kaip viso to rezultatu – viešojo sektoriaus vaidmens „susitraukimu“ ir tuo pačiu mažėjančiu socialinės apsaugos ir kitų viešojo sektoriaus sričių finansavimu.

Socialinio darbo paslaugų privatizavimas yra įvairių Europos, JAV ir kitų ekonomiškai turtingų regionų, šalių opus socialinės politikos klausimas, sprendžiamas vykstančiais šioje srityje socialinio darbo paslaugų finansavimo sistemos pokyčiais, rinkos kūrimu bei paslaugų vadybos įtraukimu (Bode, 2006). Sprendžiant socialinės apsaugos finansavimo problemas, socialinio darbo paslaugų teikimui pasitelkiamas privatus sektorius (pelno siekiančios organizacijos, NVO, neformalus sektorius), atnešantis socialiniam darbui savo lauko logiką: pelno maksimizavimą, ypatingą dėmesį efektyviam lėšų naudojimui, požiūrį į klientą kaip pirkėją ir pan. Tai savo ruožtu turi įtakos socialinio darbo praktikos lauko, profesijos, jos identiteto pokyčiui.

Lietuvoje socialinio darbo paslaugų privatizavimas, kuris suprantamas kaip viešojo sektoriaus finansavimo ir teikimo atsakomybių transformavimas į privatų sektorių, nėra pakankamai ištyrinėtas, kadangi socialinio darbo paslaugų sistema Lietuvoje buvo pradėta kurti tik nuo 1990 m. (Žalimienė, 2003, 2006; Žalimienė, Rimšaitė, 2007;

Žalimienė, Lazutka, 2009). Tačiau atskiruose tyrimuose analizuojami klausimai, susiję su socialinio darbo paslaugų privatizavimu. Kaip antai, 2003 m. buvo atliktas tyrimas, kuriuo siekiama išanalizuoti socialinių paslaugų finansavimą, pereinant nuo socialinių paslaugų įstaigų prie tiesioginio socialinių paslaugų finansavimo (paslaugų pirkimo) modelio (Lazutka, Žalimienė, Andrejeva, 2003). Arba atliktas tyrimas „Socialinių paslaugų kaštų padengimo iš asmens (šeimos) turto vertės galimybių analizė ir įvertinimas“, kuriuo buvo siekiama išanalizuoti ir įvertinti galimybes bei pateikti išvadas dėl mokėjimo už stacionariose socialinės globos įstaigose teikiamas ilgalaikes socialinės globos paslaugas ne tik iš asmens turimų pajamų, bet ir iš asmens (šeimos) turimo turto (Lazutka, Žalimienė, 2003).

Dėl sparčiai vykstančių pokyčių socialinio darbo paslaugų srityje, finansavimo ir teikimo sistemų pertvarkymo, stinga informacijos apie besikeičiančias socialinio darbo paslaugas (Anheier, 2000; Anheier, Kumar, 2003). Manoma, yra svarbu ištirti, kaip tai atsiliepia socialinio darbo klientui.

Darbo naujumas. Disertacija skirta socialinio darbo paslaugų privatizavimo analizei, o tai iki šiol Lietuvoje nebuvo sistemiškai tyrinėjama. Tyrimas apjungė įvairių socialinio darbo paslaugų privatizavimo aspektų analizę, įvertinant privatizavimo būklę, veiksnius ir pasekmes Lietuvoje. Kiekybinio ir kokybinio tyrimų strategijos leido išsamiau atskleisti socialinio darbo paslaugų privatizavimo raišką Lietuvoje. Taip pat socialinio darbo paslaugų privatizavimas buvo analizuojamas remiantis veikėjo ir neo-institucionalizmo teorijomis bei jų sanglauda, politinių veikėjų galių kontekste.

Disertacijos tikslas – atskleisti socialinio darbo paslaugų privatizavimo raišką Lietuvos socialinio darbo paslaugų praktikoje.

Uždaviniai:

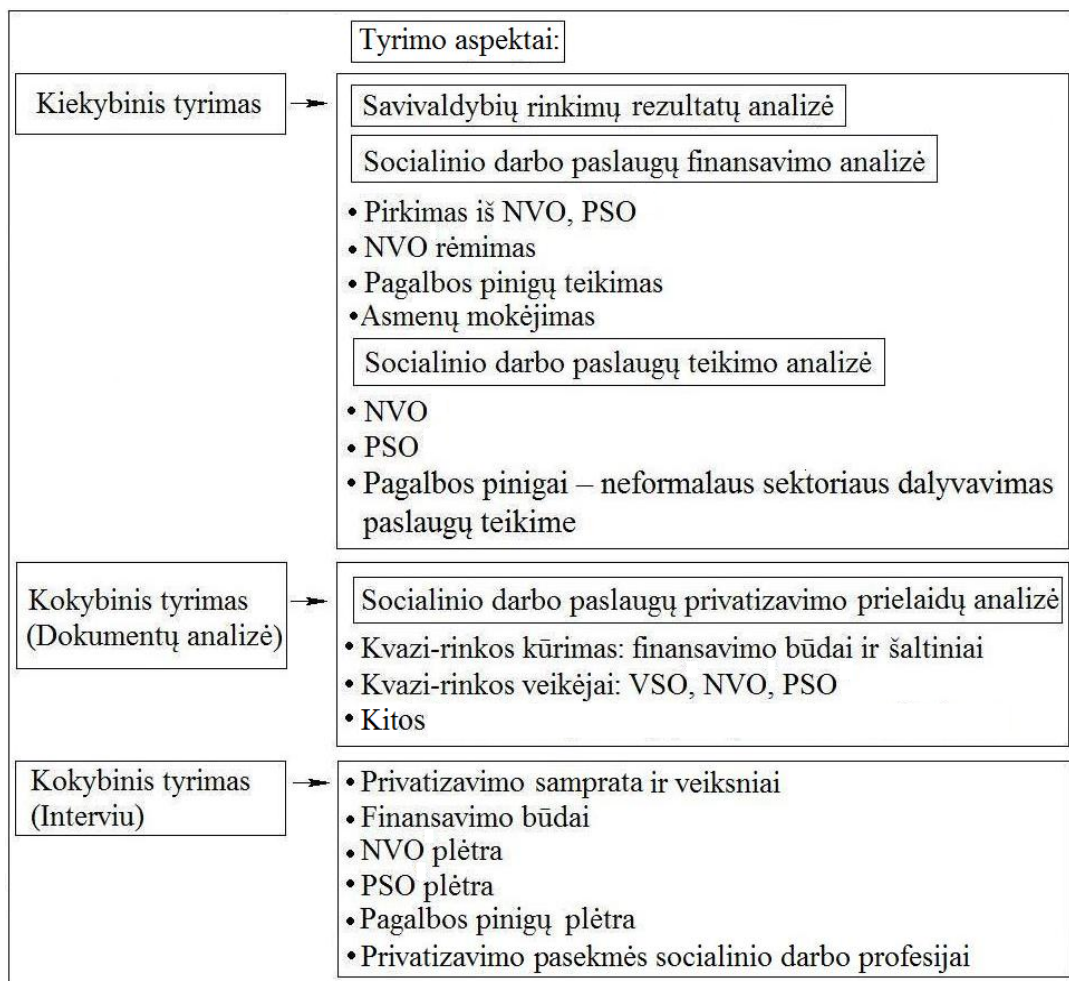
1. Atskleisti socialinio darbo paslaugų privatizavimo ištakas ir sampratą.
2. Atskleisti socialinio darbo paslaugų privatizavimo veiksnius.
3. Atskleisti socialinio darbo paslaugų privatizavimo pasekmes.
4. Atskleisti socialinio darbo paslaugų plėtros perspektyvas Lietuvoje.

Ginamieji teiginiai:

1. Nors Lietuvoje yra sukurtos teisinės privatizavimo prielaidos, socialinio darbo paslaugų privatizavimas savivaldybėse plėtojasi nevienodais mastais.
2. Lietuvoje galima stebėti socialinio darbo paslaugų privatizavimo raišką tiek ekonomine, tiek politine prasme.
3. Lietuvoje socialinio darbo paslaugų privatizavimo plėtojimas priklauso nuo savivaldybių socialinio darbo paslaugų administratorių ir politinių veikėjų pasirinkto ir palaikomo organizacijų finansavimo būdo.
4. Nedideli socialinio darbo paslaugų privatizavimo mastai nesudaro prielaidų vertinti privatizavimo poveikio socialiniam darbui Lietuvoje.

Metodologija

Tyrimo tikslo pasiekimui naudojamos kiekybinio ir kokybinio tyrimo strategijos ir metodai, pavaizduoti 1 paveiksle.

Pastabos: NVO – ne pelno siekianti visuomeninė organizacija, PSO – pelno siekianti organizacija, VSO – viešojo sektoriaus organizacija.

1 paveikslas. Socialinio darbo paslaugų privatizavimo analizės metodai.

Disertacijos struktūra

Pirmoje darbo dalyje analizuojami socialinio darbo privatizavimo samprata ir veiksniai. Nagrinėjama, kas yra socialinio darbo privatizavimas, kokius pokyčius jis neša tiesioginiam socialinio darbo paslaugų gavėjui. Kadangi gerovės valstybės raidai, tuo pačiu ir viešojo sektoriaus vaidmeniui rinkos ekonomikoje, turi įtakos socialinės doktrinos, tiksliau, jų traktuojamos vertybės, teisingumo suvokimas, įsivaizdavimas kokia turėtų būti valstybė – rinkos ir viešojo sektoriaus vaidmenų santykis – pirmoje darbo dalyje taip pat nagrinėjama, kaip tai įtakoja socialinę politiką, socialinę apsaugą, socialinį darbą.

Antra darbo dalis skirta socialinio darbo paslaugų privatizavimo pasekmių analizei: socialinio darbo paslaugų pokyčiams, susijusiems su aukščiau aptartais privatizavimo veiksniais, socialinio darbo paslaugų rinkos kūrimui, atsirandančiai viešai vadybai socialiniame darbe, ekonominiam požiūriui į socialinio darbo paslaugų teikimą (socialinio darbo paslaugų teikimo kaštų efektyviam naudojimui) ir analizei, kaip šie procesai veikia socialinio darbo klientą.

Trečioje darbo dalyje pateikiamos tyrimo prielaidos ir metodika: tyrimo objektas; kiekybinio ir kokybinio tyrimo strategijos, metodai; duomenų rinkimo metodai ir tyrimo eiga.

Ketvirtoje darbo dalyje analizuojama socialinio darbo paslaugų privatizavimo būklė, veiksniai ir pasekmės Lietuvoje. Pateikiamas politinių veikėjų pasiskirstymas ir teisinės privatizavimo prielaidos; socialinio darbo paslaugų privatizavimo rodiklių savivaldybėse ir šalyje analizė; socialinio darbo paslaugų finansavimo būdų ir veiksmų savivaldybėse analizė bei socialinio darbo paslaugų plėtros perspektyvos Lietuvoje.

Darbo pabaigoje pateikiamas apibendrinimas, išvados ir rekomendacijos.

IŠVADOS:

Teorinės dalies išvados.

1. Ekonominė prasme privatizavimas suprantamas kaip viešojo turto pardavimas arba turtinių teisių perdavimas privačiam sektoriui, valstybinės ir kolektyvinės nuosavybės pertvarkymas į privatinę nuosavybę, kuria disponuoja atskiri asmenys bei privačios firmos, visiškas arba dalinis įmonės nuosavybės perdavimas iš valstybinės nuosavybės į privačias rankas, valstybės turto atskyrimas ir pardavimas.
2. Politinė prasme privatizavimas suprantamas kaip viešojo sektoriaus atsakomybių, susijusių su paslaugų teikimu, perleidimas privačiam sektoriui. Kalbant apie socialinio darbo paslaugų privatizavimą, viešajam sektoriui dažniausiai lieka reguliavimo, organizavimo ir finansavimo atsakomybės, o teikimą užtikrina privatus sektorius – ne pelno siekiančios visuomeninės organizacijos, pelno siekiančios organizacijos ir neformalus sektorius, apimantis šeimą ir bendruomenę.

3. Socialinio darbo paslaugų privatizavimo veiksniai. Remiantis veikėjo ir neo-institucionalizmo teorijomis, gerovės paslaugų privatizavimą veikia ryšys tarp veikėjų, atstovaujančių rinkoje silpnus visuomenės sluoksnius, galių ir gerovės valstybės plėtros. Politiniai veikėjai siekia įtvirtinti ribą tarp viešojo sektoriaus ir rinkos taip, kad jų rinkėjų interesai būtų maksimizuoti, tačiau visi veikia instituciniame kontekste. Socialinio darbo paslaugų privatizavimas vyksta neatsiejamai nuo viešojo sektoriaus veikėjų priimamų sprendimų, politinių jėgų pasiskirstymo. Tad privatizavimas gali būti svarstomas viešojo sektoriaus veikėjų galių santykio bei jo atspindžio teisės aktuose kontekste.

4. Vakarų šalių socialinio darbo paslaugų privatizavimo pasekmės. Išsivystė socialinio darbo paslaugų rinka; sumažėjo viešojo sektoriaus socialinio darbo paslaugų teikimas; įvyko decentralizavimas; atsirado naujos atsakomybės socialinio darbo profesijai; vadybos metodai ir procedūros būdingos privačiam sektoriui (pagrįstos naująja viešąja vadyba) buvo įdiegtos į socialinio darbo paslaugas; pasikeitė įstatyminė bazė valstybės lygmeniu su tikslu didinti privataus sektoriaus socialinio darbo paslaugų teikimą; atsirado finansavimo ir paslaugos teikimo atskyrimas; pasikeitė institucijų įtvirtintas požiūris į pilietį – iš paslaugų gavėjo tapo klientu-pirkėju-vartotoju; įvyko socialinio darbo senosios kultūros transformacija į naująją.

Empirinės dalies išvados.

5. Išryškėjo šios teisinės privatizavimo prielaidos: įtvirtinti socialinio darbo paslaugų kvazi-rinkos dalyvių finansavimo būdai ir finansavimo šaltiniai; apibrėžti socialinio darbo paslaugų kvazi-rinkos veikėjai (viešojo sektoriaus socialinio darbo organizacijos, ne pelno siekiančios visuomeninės organizacijos, pelno siekiančios organizacijos) ir jų funkcijos; yra sukurta socialinio darbo paslaugų kokybės sistema.

6. Išryškėjo šie ekonominiai socialinio darbo paslaugų privatizavimo aspektai: viešojo sektoriaus organizacijų reorganizavimas į privataus sektoriaus organizacijas (NVO, pelno siekiančias organizacijas) arba dalinis viešojo sektoriaus organizacijų reorganizavimas, liekant dalininkais su privataus sektoriaus organizacijomis (NVO, pelno siekiančiomis organizacijomis).

7. Išryškėjo šie politiniai socialinio darbo paslaugų privatizavimo aspektai: politiniai sprendimai įtakojantys finansavimo būdų pasirinkimą, pereinant nuo tiesioginio

finansavimo ir rėmimo prie paslaugų pirkimo ir perleidžiant socialinio darbo paslaugų teikimą iš viešojo sektoriaus privačiam.

8. Socialinio darbo paslaugų privatizavimo veiksniai. NVO ir pelno siekiančių organizacijų socialinio darbo paslaugų teikimas, pagalbos pinigų teikimas ir kliento mokėjimas už paslaugas priklauso nuo savivaldybių socialinio darbo paslaugų administratorių ir politinių veikėjų pasirinkto finansavimo būdo.

9. Vertinant socialinio darbo paslaugų teikimą, labiausiai palaikomos viešojo sektoriaus organizacijos, NVO vertinamos kaip labiau tinkamos socialinio darbo paslaugų teikimui nei privačios organizacijos. Miesto savivaldybėse NVO yra labiau palaikomos nei rajonų.

10. Vertinant socialinio darbo paslaugų finansavimą, savivaldybės labiausiai palaiko viešojo sektoriaus organizacijų tiesioginį finansavimą. Pirkimai, kaip įvairaus statuso organizacijų socialinio darbo paslaugų finansavimo būdas, vertinami kaip netinkami organizuoti socialinio darbo paslaugų teikimą. Kai yra būtinybė paslaugas pirkti, savivaldybės labiau palaiko pirkimus iš NVO nei iš privačių organizacijų. Teigiamai vertinamų NVO veikla užtikrinama per programinį finansavimą ir NVO rėmimus. Išryškėjo požiūris, jog NVO nėra pakankamai finansuojamos dėl savivaldybių lėšų trūkumo ir būtinybės pirmiausia užtikrinti savo įsteigtas organizacijas.

11. Pagalbos pinigai skiriami krašutiniais atvejais, kai nėra galimybių suteikti socialinio darbo paslaugas. Pagalbos pinigų skyrimas Lietuvoje neįgijo kitose šalyse jiems būdingo socialinio darbo paslaugų rinkos palaikymo ir įvairaus statuso organizacijų konkurencijos skatinimo bruožo, kai klientas galėtų savo lėšas skirti pasirinktai organizacijai.

12. Socialinio darbo paslaugų privatizavimo pasekmės socialinio darbo profesijai: viena vertus, įvairaus statuso organizacijų konkurencija paslaugų rinkoje galėtų pakreipti socialinio darbo profesijos plėtrą į gerąją pusę, nes siekdamos pritraukti klientus bei viešojo sektoriaus finansavimą organizacijos rūpintųsi paslaugų kokybe ir darbuotojų profesionalumu. Kita vertus, kadangi paslaugų pirkimų vienas esminių kriterijų yra paslaugos kaina, norėdamos pritraukti viešojo sektoriaus finansavimą, organizacijos galėtų mažinti paslaugos kainą, samdydamos mažesnės kompetencijos darbuotojus, kas neigiamai atsilieptų socialinio darbo profesijai. Manoma, kad rinkos sąlygomis esminiai

paslaugos kokybę ir darbuotojų profesionalumą užtikrinantys veiksniai turėtų būti bendra valstybės politika bei tinkamos paslaugų kokybės ir priežiūros sistemos kūrimas.

13. Socialinio darbo paslaugų plėtros perspektyvos: socialinio darbo paslaugų privatizavimas savivaldybėse plėtojasi nevienodais mastais, negalima išskirti aiškių tendencijų. **Pagrindiniai bruožai:**

- Lietuvoje privatizavimo būklę atspindintys finansavimo ir teikimo rodikliai savivaldybėse yra panašūs.

- Paslaugų pirkimų apimtis Lietuvoje nesiplečia ir išlieka žemo lygio.

- Paslaugų pirkimų apimtis savivaldybėse susijusi su privačių organizacijų skaičiumi, ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo apimtimi ir tiesioginio organizacijų finansavimo mastais.

- NVO rėmimo apimtis Lietuvoje yra žemo lygio ir mažėja.

- NVO rėmimo apimtis savivaldybėse susijusi su centro partijų atstovų dalyvavimu, tiesioginio paslaugų finansavimo apimtimi ir ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo apimtimi.

- Lietuvoje NVO, pelno siekiančių organizacijų skaičius bei darbuotojų jose skaičius gali augti, jei savivaldybės daugiau pirs paslaugas ar kitais finansavimo būdais užtikrins NVO, PSO veiklą; mažiau lėšų skirs tiesioginiam viešojo sektoriaus organizacijų finansavimui; labiau įsisavins ES struktūrinių fondų lėšas.

- Pagalbos pinigų panaudojimas Lietuvoje nedidėja ir išlieka žemo lygio.

- Dėl politinių veikėjų bei socialinio darbo paslaugų administratorių nepakankamo dėmesio pagalbos pinigų panaudojimui, tikėtina, kad ir toliau pagalbos pinigai išliks tik krašutinė priemonė užtikrinti paslaugų teikimą tais atvejais, kai nėra galimybių jas suteikti.

- Asmenų mokėjimų dalis paslaugų finansavime Lietuvoje didėja.

- Asmenų mokėjimų dalis paslaugų finansavime savivaldybėse susijusi su viešojo sektoriaus organizacijų ir NVO skaičiumi bei tiesioginio socialinio darbo organizacijų finansavimo apimtimi ir NVO rėmimo apimtimi.

• Įvertinant tai, kad rinkos mechanizmai reiškia asmens atsakomybę už savo gerovę bei valstybės siekį mažinti viešas išlaidas, tikėtina, paslaugų klientai ir toliau vis labiau dalyvaus paslaugų kainos apmokėjime.

Šaltiniai:

1. Anheier H. K. 2000. *Social Services in Europe: An Annotated Bibliography*. London School of Economics.
2. Anheier H. K.; Kumar S. 2003. *Social Services in Europe: An Annotated Bibliography*. Frankfurt, ISS.
3. Bode I. 2006. Disorganized Welfare Mix: Voluntary Agencies and Governance Regimes in Western Europe, *Journal of Social Policy*, 16 (4): 346-359.
4. Lazutka R.; Žalimienė L.; Andrejeva L. 2003. *Socialinių paslaugų finansavimo metodika*. Mokslinio tyrimo ataskaita: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>
5. Lazutka R.; Žalimienė L. 2003. *Socialinių paslaugų kaštų padengimo iš asmens (šeimos) turto vertės galimybių analizė ir įvertinimas*. Mokslinis tyrimas: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>
6. Žalimienė L. 2003. *Socialinės paslaugos*. Vilniaus universitetas: Specialiosios psichologijos laboratorija.
7. Žalimienė L. 2006. Nauji iššūkiai socialinių paslaugų plėtrai – mišrios socialinių paslaugų rinkos kūrimas, *STEPP. Socialinė teorija, empirija ir praktika*, 3: 139-148.
8. Žalimienė L., Rimšaitė E. 2007. Nevyriausybinių organizacijų metamorfozės - nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje, *Socialinis darbas. Mokslo darbai*, 6 (1): 83-96.
9. Žalimienė L.; Lazutka R. 2009. Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio, *Pinigų studijos*, 2: 22-36.

DISERTACIJOS TEMA PASKELBTOS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS

• Kotova, Liubov. 2012. Socialinio darbo paslaugų privatizavimo kryptys Lietuvoje: ekspertų požiūris ir vertinimai, *Jaunųjų mokslininkų darbai* 3 (36): 180-190, Šiaulių universitetas, ISSN 1648-8776.

• Kotova, Liubov. 2012. Socialinio darbo paslaugų privatizavimas gerovės valstybėje: samprata ir modeliai, *STEPP Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika* 6, Vilniaus universiteto leidykla, ISSN 1648-2425.

• Kotova, Liubov. 2009. Vaikai alkoholiu piktnaudžiaujančioje šeimoje: problemos ir pagalbos būdai, *STEPP Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika* 5: 103-117, Vilniaus universiteto leidykla, ISSN 1648-2425.

• Jovaiša, Tomas; Vorobjova, Jūratė; Čepėnaitė, Angelė Danutė; Švedaitė – Sakalauskė, Birutė; Gvaldaitė, Lijana; Kotova, Liubov. 2008. *Socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacijos kėlimo metodiniuose centruose patirtis: metodinė priemonė*. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Vilnius, 79 p., ISBN 978-9955-647-53-9.

TRUMPA INFORMACIJA APIE AUTORE

Išsilavinimas:

2000 – 2004 Socialinio darbo bakalauras, Vilnius Universitetas, Lietuva;

2004 – 2006 Socialinio darbo magistras, Vilniaus Universitetas, Lietuva;

2007 – 2012 Doktorantūros studijos, Vilniaus Universitetas, Lietuva.

Moksliniai interesai:

Socialinė politika, viešasis administravimas, socialinio darbo paslaugos.